

MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE MİZAH BASINI: “GÜLERYÜZ” MİZAH GAZETESİNDE YAYIMLANAN KARİKATÜRLERİN İÇERİKLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Gürsoy DEĞİRMENCİOĞLU

Kocaeli Üniversitesi

İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

ÖZET

Basın, kamuoyunun oluşturulmasında yüzyıllardır en etkin araçlardan biri olarak işlev görmektedir. Bu bağlamda Milli Mücadele Dönemi'nde yayımlanan mizah gazetelerinin çoğu Kurtuluş Savaşı'nın haklılığının duyurulmasında ve halkın moral gücünün artırılmasında önemli bir rol oynamışlardır. İşgal yıllarında İstanbul ve Ankara hükümetini destekleyen birçok mizah gazetesi yayımlanmıştır. Bunların içinde Sedat Simavi'nin çıkardığı “Güleryüz” ile Refik Halid Karay'ın yayımladığı “Aydede” gazeteleri bu döneme damga vurmuştur. Çalışmada, mizah gazetesi Güleryüz'ün ilk sayfasında yer alan karikatürlerin içerikleri incelenmiştir. Niceliksel ve niteliksel içerik analizi yönteminin kullanıldığı çalışmada, Kurtuluş Savaşı'nda Türk milletinin moral gücünün Güleryüz gazetesinde kullanılan karikatürler ve içeriklerle nasıl artırıldığının ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mizah, Karikatür, Güleryüz, Kurtuluş Savaşı.

The Humor Press During the War of Independence: A Study on the Contents of Cartoons Published in the Humor Newspaper “Güleryüz”

ABSTRACT

The press has been functioned as one of the most effective tools in the making of the public opinion for centuries. In this context, the most of the humor newspapers that published during The War of Independence, played an important role the announcement of the justification of The War of Independence and in improving the people's moral. Many humor newspaper that supports the government of İstanbul and Ankara was published during the occupation age. Among them the newspaper of “Güleryüz” published by Sedat Simavi and “Aydede” published by Refik Halid Karay have influence in this period. In this study, it is examined the contents of the cartoons in Güleryüz's first page. In the study that used the method of quantitative and qualitative content analysis, it is aimed to prove that how to increase the moral of Turkish nation through cartoons and contents which used the newspaper of Güleryüz during The War of Independence.

Keywords: Humor, Cartoon, Güleryüz, The War of Independence.

Giriş

Birinci Dünya Savaşı'nın sonrasında Osmanlı İmparatorluğu yenilen devletler arasında yer almıştır. Savaşın ardından imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması hükümleri gerekçe gösterilerek İtilaf devletlerinin İstanbul'u işgal etmeye başlaması Milli Mücadele'ye doğru giden yolun fitilini ateşlemiştir. Mustafa Kemal Paşa bu süreçte basın; Milli Mücadele'nin yürütülmesinde, halkın ve dünya kamuoyunun desteğinin alınmasında önemli bir rol üstleneceğinin bilincine varmıştır. Öncelikle "Minber" gazetesinin kurulmasını sağlayan Mustafa Kemal Paşa, kongreler döneminde ise alınan kararların kamuoyuna duyurulması ve Kurtuluş Savaşı'nın haklılığının ortaya konulması amacıyla "İrade-i Milliye" ve "Hakimiyet-i Milliye" gazetelerinin kurulmasına öncülük etmiştir. Bu dönemde edebi ve siyasi niteliğe sahip mizah dergileri de yayımlanmaya başlamıştır. Gazeteci Sedat Simavi'nin o yıllarda çıkarmaya başladığı "Diken" dergisi, 2. Meşrutiyet yıllarından beri yayımlanan "Karagöz" dergisi ile birlikte Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen ilk mizah ürünleri arasında yer almıştır. 1921 yılına gelindiğinde Güteryüz gazetesi ve "Ayine" dergisi, 1922 yılının başında ise Aydede gazetesi mizah basınının dikkat çeken ürünleri olmuşlardır.

Bu dönemde etkili olan iki mizah gazetesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki Sedat Simavi'nin çıkardığı Güteryüz, diğeri ise Refik Halid Karay'ın çıkardığı Aydede mizah gazeteleri olmuştur. Güteryüz, Ankara Hükümeti'ni destekleyerek Milli Mücadele yanlısı bir yayın politikası izlemiştir; Aydede ise Kurtuluş Savaşı aleyhinde, İstanbul Hükümeti ve işgal kuvvetleri yanlısı bir anlayışı yayınlarına yansıtmıştır.

Çalışmanın teorik bölümünde, öncelikli olarak Birinci Dünya Savaşı sonrasında "Mütareke" olarak adlandırılan dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın milli mücadele yolunda basını nasıl kullandığı ele alınmıştır. Bu bölümde Mustafa Kemal Paşa'nın kurulmasına öncülük ettiği gazeteler ve Kurtuluş Savaşı'nda Türk basınının genel durumu anlatılmıştır. Ardından daha da özel bir konu başlığına inilerek Milli Mücadele Dönemi'nde yayımlanan mizah gazete ve dergileri; yazarları, karikatüristleri ve izledikleri yayın politikalarıyla birlikte ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümünde ise Güteryüz mizah gazetesinin ilk sayfalarında yer alan karikatürler içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin medya alanına dahil olmasıyla birlikte ortaya çıkan "yeni medya çağı", habercilik alanında kitlelerin etkileşiminin artırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. İletişim tarihi açısından değerlendirildiğinde radyo, televizyon ve internet gibi iletişim araç ve ortamları var olmadan önce gazete ve dergi gibi süreli yayınların kamuoyunun oluşumunda başat rol üstlendikleri görülmektedir. Çalışmada

incelenen Milli Mücadele Dönemi bu açıdan ele alındığında, gazetenin kitlelerin yönlendirilmesinde en önemli iletişim aracı olduğu dikkat çekmektedir. Mustafa Kemal Paşa da bunun farkına varmış, çıkarılmasını sağladığı gazetelerle, verilen kurtuluş mücadelesinin haklılığını iç ve dış kamuoyuna aktarmayı hedeflemiştir. Bu nedenle çalışmada, Kurtuluş Savaşı'nda Türk milletinin moral gücünün mizah basını aracılığıyla nasıl sağlandığının, Gülüryüz gazetesinde yer alan karikatürler ve sunulan içerikler üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın taşıdığı önem ise Gülüryüz gazetesinin Milli Mücadele'yi destekleyen, söz konusu dönemin en uzun süreli mizah yayını olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla gazetenin sunduğu içeriklerle, kitleleri ne şekilde Milli Mücadele yönüne doğru çağırıldığının bir projeksiyonu ortaya konulabilecektir.

Milli Mücadele Dönemi ve Mustafa Kemal Paşa'nın Basınla İlişkileri

Osmanlı İmparatorluğu'nun Birinci Dünya Savaşı'nda kaybeden ülkeler arasında yer almasıyla birlikte İngiliz savaş gemileri İstanbul'da demir atmaya başlamıştır. Yaşanan bu gelişme, ilerleyen günlerde verilecek Milli Mücadele'ye giden süreci etkilemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın, Kurtuluş Savaşı'nda basının oynayacağı rolün önemini daha o yıllarda anladığı yaşanan gelişmeler ışığında dikkat çekmektedir. Mustafa Kemal Paşa ilk olarak 1918 yılında Fethi Okyar ile İstanbul'da "Minber" adlı gazeteyi çıkarmış, ardından 19 Mayıs 1919'da Samsun'a ulaşmasının ardından, kongreler döneminde "İrade-i Milliye" ve "Hakimiyet-i Milliye" gazetelerinin çıkışına öncülük ederek, Milli Mücadele'nin haklılığını kamuoyuna yansıtmayı amaçlamıştır.

1918 yılına girildiğinde İstanbul'da yalnızca 14 yayının hayatını sürdürdüğü, Anadolu'da ise bu sayının çok az olduğu görülmektedir. Celal Nuri'nin "Ati"yi, Ahmet Emin ve Asım Us'un "Vakit"i, Necmettin Sadık'ın "Akşam"ı, Yunus Nadi'nin "Yeni gün"ü yayın hayatına dahil etmeleriyle birlikte Mondros Ateşkes Antlaşması'nın öncesindeki dönemde basın dünyasında bir canlanmanın görüldüğü ifade edilebilir. Birinci Dünya Savaşı'ndaki yenilginin ardından İttihat ve Terakki'nin kapatılması ve liderlerinin yurtdışına kaçmasıyla basın camiasını İttihat ve Terakki'nin yasaklanmış muhaliflerinin gazetelerinin doldurduğu dikkat çekmektedir. Süleyman Nazif ile Cenap Şehabettin "Hadisat"ı, Mevlanzade Rıfat önce "İnkılabı Beşer"i ardından "Serbesti"yi, Abdullah Cevdet "İçtihad"ı, Fethi Okyar, Mustafa Kemal'in de katkıda bulunduğu "Minber"i, Sait Molla "Yeni İstanbul"u, Refi Cevat Ulunay "Alemdar"ı çıkarmışlardır. Bir ara kapatılan "Tasvir-i Efkâr"ı da Ebüzziya Tevfik yeniden yayımlamış, Sedat Simavi ise "Diken", "Gülüryüz" adlı mizah dergileri ve "Dersaadet" gazetesiyse söz konusu dönemde ortaya çıkmıştır (Koloğlu, 2006: 107-108).

Mustafa Kemal Paşa, Hakimiyet-i Milliye gazetesinden söz ettiğinde “benim gazetem” ifadesini kullanarak, Samsun’a ayak bastığı günden başlayarak Amasya, Erzurum, Sivas ve sonrasında Ankara’da ulusal bağımsızlık savaşının simgesi olan ve kurulmasını sağladığı gazetelerle aynı adları taşıyan “İrade-i Milliye” ve “Hakimiyet-i Milliye” kavramlarını sürekli olarak ele almıştır (İnuğur, 1988: 55). Mondros Mütarekesi imzalandığı dönemde İzmir’de yayımlanan “Anadolu”, “Duygu” ve “Ahenk” bağımsızlık mücadelesini destekleyen gazeteler arasında yer almışlardır. Hatta İzmir’in işgalinden beş gün sonra yayımlanan Ahenk gazetesinde başyazı köşesi işgale bir protesto olarak boş olarak çıkmıştır. İzmir’i işgal eden kuvvetlerin, söz konusu gazetelere birtakım yasaklama ve sınırlamalar getirdiği görülmektedir (Özkaya, 2007: 8). İzmir’in ve sonrasında İstanbul’un işgal edilmesi, bu kentlerde yayımlanan gazetelerin bir kısmının işgal kuvvetlerinin baskısı altına girmesine neden olmuştur. Bu baskı nedeniyle Milli Mücadele yolunda atılan adımların sağlıklı bir şekilde kamuoyuna iletilmesi mümkün olamamıştır. Mustafa Kemal Paşa, bu nedenle Harp Okulu’nda öğrencilik yıllarından beri ilgi duyduğu gazete çıkarma çalışmalarına hız vermiştir.

Mustafa Kemal Paşa’nın isteği üzerine İstanbul’da yayın hayatına başlayan ve adını da onun koyduğu Minber gazetesi, 2 Kasım 1918 tarihinde çıkmaya başlamıştır. Gazete, çıkış tarihi Mondros Ateşkes Anlaşması’na rastladığından ve bağımsızlık savaşı henüz başlatılmadığından yayın hayatında ölçülü ve ılımlı bir yayın politikası izlemiştir (Özkaya, 2007: 10). Kongreler döneminde Mustafa Kemal Paşa, Sivas Kongresi sona ererken, Ulusal Bağımsızlık Savaşı’nın önemini, yapılacak işleri ve içinde bulunulan durumu Türk milletine anlatabilmek için gazete çıkarma gereği duymuştur. Gazeteyi çıkarmak için Sivas Valisi Reşit Paşa’dan alınan iznin ardından, adı ve başlık altı Mustafa Kemal tarafından konulan “İrade-i Milliye”nin ilk sayısı 14 Eylül 1919’da yayımlanmaya başlamıştır. Gazetenin konu içeriğini Mustafa Kemal Paşa’nın bildirimleri, Heyet-i Temsiliye’nin kararları ve diğer yazışmalar oluşturmuştur. İrade-i Milliye’nin ne olduğunun yanı sıra bağımsızlık savaşına niçin girildiği, neler yapıldığı, memleketin içinde bulunduğu durum gazete aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır (Özkaya, 2007: 64-65). Dört sayfalı gazetenin üst kısmı Kongre haberlerine ayrılmış, Mustafa Kemal Paşa’nın açılış nutku, Kongre tarafından padişaha çekilen telgraf, millete hitaben yazılan beyanname, yine Mustafa Kemal’in mayıs ayında Havza’dan padişaha yolladığı telgraf, ilk sayıdaki diğer haberleri oluşturmuştur. İrade-i Milliye, Sivas vilayetinin nafia (bayındırlık), ziraat ve baytar (veteriner) dairelerinin damgalarını taşıyan zarfların içinde gizlice işgal altındaki bölgelere ulaştırılabilmektedir (Coşar, tarihsiz: 114). Sivas Vilayet Matbaası’nın kısıtlı imkanlarıyla basılan 30x50 cm boyutundaki gazete için ilk yıllar özel bir başlık hazırlanmamış, 36 punto nesih harfler kullanılmıştır.

Gazete, Ankara’da Hakimiyet-i Milliye gazetesinin çıkmaya başlamasıyla birlikte etkisini kaybetmiştir. İlerleyen yıllarda gazetenin tirajı 250’ye kadar düşmüştür ve bir süre sonra vilayet matbaası ve gazetenin koleksiyonu yanmıştır (Kabacalı, 1998: 152). Mustafa Kemal Paşa, Sivas’ta çıkarılan gazetenin Ankara’da sürdürülmesini arzu etmesine karşın Sivashlılar kentlerinde gazetenin yayın hayatını sürdürmesini istemişlerdir. Bunun üzerine Ankara’da yeni bir gazetenin kurulması yönünde çalışmalar başlatılmıştır.

Mustafa Kemal Paşa, Ankara’ya gelişinin ikinci günü yine gazete çıkarmak ve ulusal bağımsızlık mücadelesinin amaçları ve yapılan işleri duyurabilmek amacıyla yine kendi ismini verdiği ve yazı işleri müdürlüğüne Recep Zühtü’nün getirildiği “Hakimiyet-i Milliye” gazetesini 10 Ocak 1920’den itibaren haftada iki kez yayımlanmaya başlamıştır. Gazetenin ilk sayısında Türkiye’nin içinde bulunduğu son durum aktarılarak, yapılan hainlikler ve işgaller anlatılmış, “Kuvayı Milliye” ile “Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk” teşkilatının doğmasının bu şartlardan kaynaklandığı ve gazetenin bu şartlar nedeniyle yayın hayatına girdiği ifade edilmektedir. Gazetenin başlığının hemen altında bir anlamda Hakimiyet-i Milliye’nin yayın politikasını da açıklayan “Mesleği milletin iradesini hakim kılmaktır” ibaresi dikkat çekmektedir (Özkaya, 2007: 66-67). Gazetenin adı Heyet-i Temsiliye Başkanı sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa tarafından tasarlanmıştır ve başyazıların birçoğunda imza bulunmamaktadır. Hakimiyet-i Milliye, kamuoyuna Kuvayı Milliye’nin ne olduğunu, niçin kurulduğunu, ne yapmak istediğini anlatmış, kamuoyunun konuyla ilgili olarak aydınlanmasına yardımcı olmuştur (Özkaya, 2007: 68). Hakimiyet-i Milliye gazetesini, Yunanlılar’ın Sakarya’ya ilerledikleri sırada, 23 Temmuz 1921 tarihinde çıkması gerekli görülerek küçük boyutlu bir sayı yayımlanmıştır. Gazete bir süre daha kağıt darlığı nedeniyle bu küçük boyutta her gün çıkarılmıştır. Hakimiyet-i Milliye’nin, büyük boyutlu yayını ise kuruluşunun ikinci, Birinci İnönü Zaferi’nin ilk yıldönümü olan 10 Ocak 1922’de başlatılmıştır. Cumhuriyet’in ardından 14 Şubat 1926’da Çankırı Caddesi’nde yaptırılan büyük binasına taşınan gazetenin makineleri yenilenerek, 1929 yılında rotatife geçmiş, 16 Ekim 1935 tarihinde “Ulus” adını almıştır (Kabacalı, 1998: 155).

Milli Mücadele Dönemi’nde İstanbul Basını’nın önemli bir kısmı Ulusal Bağımsızlık Savaşı’nın yanında olsa da sansür nedeniyle kentte yayımlanan gazetelerin 1919 ve 1921 yılları arasında Mustafa Kemal Paşa, Kuvayı Milliye, Milli Mücadele ve Türkiye Büyük Millet Meclisi konularındaki yazılara sayfalarında yer veremedikleri görülmektedir. Sansür tehlikesinden uzak, her türlü bilgiyi veren ve savaşa katkıda bulunan Anadolu Basını ile sayfalarını boş çıkartan İstanbul basını sadece duygu bakımından birleşmiştir (Özkaya, 2007: 12). Çoğunluğu Ulusal Bağımsızlık Savaşı’nın yanındaki Anadolu Basını, İstanbul’dan ve

padişahın otoritesinden uzakta ve işgal altında bulunmadığından, olaylara daha yakın olduğundan bağımsızlık hareketini destekleyerek yanında yer almıştır. Bu gazeteler arasında İzmir'e Doğru, Doğru Söz (Balıkesir), Yeni Adana, Açıksöz (Kastamonu), Babalık, Öğüt (Konya), Küçük Mecmua (Diyarbakır), Albayrak (Erzurum), Emel (Amasya), Ahali (Edirne), İstikbal (Trabzon), Işık (Giresun), Ahali (Samsun), Anadolu (Antalya), Satvet-i Milliye (Elazığ), Amal-ı Milliye (Maraş), Türkoğlu, Dertli (Bolu), Yeşil Yuva (Artvin), İrade-i Milliye (Sivas), Hakimiyet-i Milliye (Ankara) gibi gazeteler yer almışlardır (Özkaya, 2007: 15).

İstanbul Basını ise Anadolu Basını gibi bağımsız bir niteliğe sahip bulunmuyordu. Her şeye rağmen Tasvir-i Efkâr ve birkaç İstanbul gazetesi, ulusal bağımsızlık savaşı konusunda okuyucularına bilgi vermişlerdir. Tasvir-i Efkâr gazetesi, muhabiri Ruşen Eşref ve fotoğrafçısı Kenan Bey'i Sivas'taki Milli Mücadele'yi yürütenlerin yanına göndererek önemli bir atılımda bulunmuştur. Mustafa Kemal Paşa, Rauf ve Refet Bey'ler ile mülakatlar yapan gazete, İzmir'in işgali konusunda üç aya yakın bir süre "İzmir Kuvayı Milliyesi" başlığıyla, Kuvayı Milliye'nin çalışmalarını anlatan bir yazı serisi yayımlamıştır (Özkaya, 2007: 22). Tasvir-i Efkâr, Kurtuluş Savaşı'na başlayan Mustafa Kemal Paşa'nın resmini ve biyografisini ilk kez yayımlama cesaretini gösteren gazete olmuştur (Perin, 1974: 95).

16 Mart 1920'de İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesiyle Türk basını üzerine konulan sansür daha da şiddetlenmiştir. Gazeteler Anadolu'da yaşanan gelişmeler ve Mustafa Kemal hakkında haber veremez duruma gelmişlerdir. Tanin gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit, Yeni Mecmua yazarlarından Ziya Gökalp, Ağaoğlu Ahmet, Aka Gündüz, Süleyman Nazif gibi gazeteci ve yazarlar Malta adasına sürülmüşlerdir. Basının Milli Mücadele'yi destekleyen kısmı susturulmuştur. İstanbul'da Peyam-ı Sabah gazetesinin başyazarı Ali Kemal, Milli Mücadele'ye ihanet eden gazetecilere öncülük etmiş, onunla birlikte Said Molla, Refii Cevat Ulunay, Refik Halid Karay gibi yazarlar da elde edilen zaferden sonra "Yüz Ellilikler" olarak adlandırılan listede yer almışlardır (Perin, 1974: 95).

İstanbul'da yayımlanan İleri, Tasvir-i Efkâr, Vakit, Akşam, İkdâm, Tercüman-ı Hakikat ve Tanin Ulusal Bağımsızlık Savaşı'nı desteklerken, Peyam-ı Sabah ve Alemdar gazeteleri Kurtuluş Savaşı'na karşı yayın politikası izlemişlerdir (Özkaya, 2007: 26). Mustafa Kemal Paşa, Anadolu Basını ile olduğu kadar, İstanbul Basını ile de ilişki kurmuştur. Ulusal bağımsızlık fikrini ve amaçlarını İstanbul'a ancak basın yoluyla duyurabileceğinin farkında olan Mustafa Kemal Paşa, Sivas'ta iken İstanbul Basını ile ilişki kurmaya başlamıştır. Bu konuda Matbuat Cemiyeti Başkanı Velid Ebüzziya ve yardımcısı Ahmet Saki önemli rol oynamışlardır (Özkaya, 2007: 41). Milli Mücadele Dönemi'nde Türk basınının durumu bu

şekilde özetlenebilmektedir. Çalışmanın bir sonraki bölümünde söz konusu dönemde mizah basınına temsil eden gazete ve dergiler anlatılmıştır.

Milli Mücadele Dönemi Mizah Basını

Milli Mücadele Dönemi'nde İstanbul ve Anadolu'da yayımlanan söz konusu gazetelerin yanı sıra aynı yıllarda bağımsızlık savaşını destekleyen ve aleyhinde yayın yapan mizah ürünleri de bulunmaktadır. Milli Mücadele Dönemi'nde birçok mizahi yayın bulunmasına karşın Sedat Simavi'nin "Güleryüz" ile Refik Halid Karay'ın "Aydede" isimli gazeteleri dikkat çekmektedir.

Bu dönemin mizahını Ankara ve İstanbul hükümetleri biçimlendirmişlerdir. Ankara hükümetini tutan Güleryüz, işgal altındaki İstanbul'da Kurtuluş Savaşı'nı, Aydede ise işgalcileri ve onların yerli işbirlikçilerini desteklemiştir. Aka Gündüz'ün Ankara'dan yazdıkları dışında Milli Mücadele Dönemi mizahi bir İstanbul mizahı olarak değerlendirilmektedir. Ali Kemal, Sedat Simavi'nin Ankara Hükümeti'nden para aldığı için böyle bir mizah yaptığını, Ankara Hükümeti'nin gençleri baştan çıkardığını ve hükümete başkaldırttığını, Simavi gibi insanların toplumdan kesilerek atılmaları gerektiğini anlatan sert bir yazı yayımlamıştır. Güleryüz ise aynı sert çıkışla Ali Kemal'in Yunan Kralı'ndan beslendiğini, işgalciler eliyle gazete sattığını, kendi dergilerinin kimseden para almadığını söylemiştir. Sedat Simavi, Ali Kemal'e Ankara'ya bir uzanivermesi önerisinde bulunmuş ve kendisini Refik Halid'in çıkardığı Aydede gazetesinin satışını artırmak için böyle davranmakla suçlamıştır (Öngören, tarihsiz: 68).

Türk basınının önemli isimlerinden biri olan Sedat Simavi lise öğrencisi olduğu yıllarda resim, özellikle karikatür konusundaki yetenekleri dolayısıyla ilk karikatürlerini yayımlamaya başlamıştır. Simavi'nin karikatür çizimindeki becerisi, onun basın dünyasına geçişini sağlamıştır. 1916 yılında "Hande" adlı dergiyi yayımlayan Simavi, izleyen yıllarda mizah türünde yayın yapan "Diken" dergisini, aylık kadın dergisi "İnci"yi, magazin türündeki haftalık "Hanım" ve aylık "Yeni İnci" dergilerini çıkarmıştır. Gündelik bir gazete çıkarmayı düşünen Sedat Simavi'nin bu isteği "Dersaadet" gazetesini çıkarmasıyla sonuçlanmıştır. Ülkenin düşman işgaline uğradığı yıllarda umut vermeyi amaçlayan gazete sansür baskısına dayanamayarak 127. sayısında okurlarına veda etmiştir. Simavi, ikinci günlük gazete olarak "Payitaht"ı yayımlamış, bu gazetenin yayın hayatı da fazla uzun sürmemiştir (İnuğur, 1992: 113-115). Milli Mücadele Dönemi'nde ise haftalık "Güleryüz" adlı mizah gazetesini yayımlaması Sedat Simavi'nin bağımsızlık mücadelesine verdiği desteği göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Bu dönemde yayın hayatına atılarak 122 sayıyla en uzun ömürlü gazetelerden biri olan Güler yüz, yayım hayatına son verene kadar sürekli Anadolu'daki milli mücadele yanlısı bir tavır takınarak, karikatürleri ve yazılarıyla cesur bir biçimde Ankara'yı ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni desteklemiştir (Okay, 2004: 9). Güler yüz, yayın hayatına başladığında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) açılalı yaklaşık bir yıl olduğu ve Milli Mücadele'nin en çetin dönemine girildiği görülmektedir. Doğu Cephesi'nde elde edilen zaferin ve ardından imzalanan Gümrü Antlaşması'nın sonrasında, asıl savaş Batı Cephesi'nde Yunanlılar ile yapılacak savaşa gelmiştir. İzmir'i 15 Mayıs 1919'da işgal eden Yunanlılar, iç bölgelere ilerleyerek işgal alanını genişletmiştir. TBMM orduları Birinci ve İkinci İnönü Savaşları'nda Yunanlılar'ın ilerlemesini durdurmuş, böyle bir dönemde Güler yüz, milletin moralinin yükseldiği sırada ortaya çıkarak, izlediği yayın politikasıyla Ankara'nın yanında yer almıştır.

Güler yüz'ün pazartesi günleri verdiği ek alınmaya değer nitelikte bir mizah olayıdır. Simavi, 1908 yılından beri yayımlanan, mizah dergilerinin içinde en uzun yaşayanlardan biri olan Karagöz dergisini 1935 yılında yeniden birinci sayıdan itibaren çıkarmaya başlamıştır. Ertesi yıl "Karikatür" adlı mizah dergisini çıkarmaya başlayan Simavi, bu dergiyi 1948 yılına kadar yayımlamıştır. "Hürriyet" gazetesinin de kurucusu olan Sedat Simavi, Meşrutiyet sonu, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet döneminin ilk yarısında mizah dünyasına şekil vermiştir (Öngören, tarihsiz: 69).

Refik Halid Karay ise Hukuk Okulu'nda öğrenciyken 1908 yılında İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte okulunu bırakarak gazeteciliğe başlamıştır. İlk olarak Servet-i Fünun dergisine çevirmen olarak giren Karay, kısa bir süre sonra Tercüman-ı Hakikat gazetesinde çevirmen ve yazar olarak çalışmıştır. "Son Havadis" adlı bir gazete kuran ve Servet-i Fünun dergisine yazı yazan Karay, aynı zamanda "Kalem" mizah dergisine "kirpi" takma adıyla yazılar yazmıştır. Mizah yazarlığını "Cem" adlı mizah dergisinin başyazarlığını yaparak sürdüren Refik Halid Karay, İttihat ve Terakki Fırkası'nı yeren yazılar yazmıştır. Karay'ın, Fırka'nın ikinci kez iktidara gelmesinin ardından muhalifler listesinde adı yer almış, tutuklanarak Sinop'a sürgün edildiği yıllarda, Ziya Gökalp'in yönettiği "Yeni Mecmua"ya hikayeler göndermiş, ayrıca Vakit, Tasvir-i Efkâr ve Zaman gazetelerine makaleler yazmıştır. Mütareke döneminde Damat Ferit kabinesi kurulduğunda Hürriyet ve İtilaf Fırkası'na üye olan, Posta - Telgraf Genel Müdürlüğü'ne getirilen gazeteci, Sabah, Alemdar ve Peyam-ı Sabah gazetelerinde yazmış, o dönem 90 sayı çıkan "Aydede" adlı mizah gazetesini kurmuştur (Nesin, 1973: 197-198). Anadolu'daki hareketin, İttihat ve Terakki'nin bir devamı olduğunu düşünen Refik Halid Karay, "Alemdar" ve "Peyam-ı Sabah"ta, "Kirpi" ve

“Aydede” adlarıyla yazdığı yazılarla Milli Mücadele’nin karşısında yer almıştır. “Aydede” adlı mizah dergisini çıkararak Karay, Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasının ardından Türkiye’yi terk etmiştir. 1924 yılında çıkarılan Yüzellilikler listesinde yer almış ve 1938 yılında çıkan afla birlikte Türkiye’ye dönmüştür (Çoruk, 2008: 156).

Karay’ın çıkardığı “Pazartesi ve Perşembe günleri neşrolunur, bitaraf hoş sohbet mizah gazetesi” altbaşlığıyla yayımlanan Aydede dergisinin ilk sayısı 2 Kanun-i Sani 1338-2 Ocak 1922 tarihini taşımaktadır. Ahmet Rıfki, Münif Fehim, Ratip Tahir, Haydar Şevket gibi karikatüristlerin çizim yaptığı Aydede, 90 sayı yayımlanmıştır (Okay, 2004: 20). Milli Mücadele karşıtı bir yayın politikası izleyen “Aydede” mizah dergisi kendinden önce yayımlanan “Kalem” ve “Cem” dergilerinin başlattığı geleneğin bir halkası olarak değerlendirilmektedir. Derginin kurucusu olan Refik Halid Karay’ın bulduğu Rıfki adlı karikatürist, Kurtuluş Savaşı’nın, Türk ordusunun, Atatürk ve Kuvayı Milliye’nin aleyhine çizimler yapmış, Refik Halid de yazıları ile ona destek vermiştir. Güleryüz ile kavga eden bu derginin yazar ve çizer kadrosunda ayrıca Yusuf Ziya, Orhan Seyfi Orhon ve Ramiz gibi isimler de yer almıştır. Kurtuluş Savaşı’nın kazanılmasının ardından Refik Halid ve karikatürist Rıfki yurtdışına kaçmış ve “Aydede” dergisi kapanmıştır. Derginin aynı kadrosu, benzer biçim ve yapı içinde “Akbaba” dergisini yayımlamaya başlamıştır (Öngören, tarihsiz: 70). Mizah basınına damga vuran gazete ve dergilerin ele alınmasının ardından çalışmanın metodolojik bölümüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Milli Mücadele dönemi mizah basınında Güleryüz ve Aydede gazeteleri ön plana çıkmışlardır. Kurtuluş Savaşı’na halkın desteğinin sağlanmasında mizah basınında yayımlanan karikatürlerin rolünün incelenmesi amaçlandığından yalnızca Güleryüz gazetesi çalışmanın kapsamına dahil edilmiştir. 122 sayı ile en uzun süreli yayımlanan mizah gazetesi olan Güleryüz’ün İstanbul’daki Atatürk Kitaplığı arşivinden erişilebilen ilk sayısının çıktığı 5 Mayıs 1337-5 Mayıs 1921 tarihi ile 18 Nisan 1339-18 Nisan 1923 tarihleri arasındaki 105 nüshası çalışma kapsamında incelemiştir.

Çalışmanın sınırlılığında ise Güleryüz gazetesinin yalnızca ilk sayfasında bulunan karikatürler ve bu karikatürlere bağlı yazılar araştırmaya dahil edilmiştir. Gazetenin diğer sayfalarındaki içerikler çalışmaya dahil edilmemiştir.

Çalışmanın Varsayımları

Çalışmada, Güleryüz gazetesinin ilk sayfasında yer alan karikatürler için belirlenen varsayımlar şunlardır:

1- Karikatürlerin içeriklerinde Yunanistan ordusu, askeri ve siyasi yetkililerinin durumlarının komik ve alaysı bir şekilde sunulduğu varsayılmaktadır.

2- Karikatürlerde Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere, Türk ordusu ve askerinin cesur, kahraman ve muzaffer bir şekilde yansıtıldığı varsayılmaktadır.

3- Karikatürlerde Türk bayrağı ve Mehmetçik imgelerine sıklıkla yer verildiği varsayılmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılarak, Güleriyüz gazetesinin ilk sayfasındaki karikatürler ve içerikler, niceliksel ve niteliksel olarak içerik çözümlemeye tabi tutulmuştur.

İçerik analizi ya da çözümlemesi iletişim içeriğinin, çoğunlukla daha önceden belirlenmiş kategoriler çerçevesinde sistematik olarak gerçekleştirilmesini sağlayan bir araştırma tekniği olarak ifade edilmektedir. Söz konusu içerik gazete haberleri veya yazıları, televizyon haberleri, filmleri, radyo programları, sinema filmleri gibi içerikler olabilmektedir. Bir diğer deyişle metinsel, görsel, işitsel her türlü içerik ve belge içerik çözümlemesi yöntemiyle çözümlenebilmektedir. İçerik çözümlemesinin, toplumsal bilim araştırma yöntemleri içinde “kitle iletişim araçları” ndaki içeriğe yönelik yapılan bir yöntem olarak da ortaya çıktığı belirtilmektedir (Geray, 2014: 135).

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular tablolar halinde sunularak değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Güleriyüz gazetesinde ilk sayfada yer alan karikatürler, sayıları ve konularına göre incelenmiş, sunulan iletiler oranlarıyla birlikte tablolarda verilmiştir. Sonrasında elde edilen sayısal sonuçlar dikkate alınarak öngörülen varsayımların sınanması amaçlanmıştır. Milli Mücadele Dönemi’nde en uzun süreli yayımlanan mizah gazetelerinden olan Güleriyüz, Kurtuluş Savaşı ile bağlantılı konulara, askeri ve siyasi kişiliklere, devlet adamlarına, devrin gazete ve gazetecilerine ilk sayfadaki karikatürlerinde sıklıkla yer vermiştir. Gazetenin ilk sayfasının mizanpajı değerlendirildiğinde, incelenen nüshaların çoğunda tam sayfa karikatür kullanımının hakim olduğu dikkat çekmektedir. Bu sayfa tasarımı anlayışı, karikatürlerdeki konu içeriklerinin tasnif edilmesinde kolaylık sağlamıştır.

Güleriyüz” Gazetesi’nin İlk Sayfasındaki Karikatürlerdeki İletilerin Niceliksel ve Niteliksel İçerik Analizi

Çalışmada öncelikli olarak Güleriyüz gazetesinin ilk sayfasında yer alan görsel materyallerin sayısı incelenmiş ve oransal olarak belirtilmiştir. Yapılan araştırmada gazetenin ilk sayfasında ağırlıklı olarak karikatür kullanımının yer aldığı görülse de, resim kullanımına da başvurulmuş olması nedeniyle “görsel materyal” kavramsallaştırılması tercih edilmiştir.

Tablo 1. “Guleryuz” Gazetesinde İlk Sayfadaki Görsel Materyal Sayısı

Görsel Materyal Sayısı	Sayı	% Oran
Karikatür	121	97
Resim	4	3
Toplam	125	100

Guleryuz gazetesinde ilk sayfada bulunan görsel materyaller değerlendirildiğinde, 121 adet karikatür kullanıldığı, bunun yanı sıra yalnızca 4 adet resime yer verildiği görülmektedir. Oransal olarak ele alındığında gazetede görsel materyallerin yüzde 97’si karikatürlerden oluşmaktadır. Ayrıca gazetede, çoğunlukla ilk sayfanın tamamını kaplayan karikatür kullanımının tercih edildiği dikkat çekmektedir. Gazetenin 31’inci sayısına kadar yer verilen karikatürlerin tamamı tam sayfa olarak kullanılmıştır. Yüzde 3’lük bir oranda yer verilen 4 adet resmin içerikleri; Mustafa Kemal Paşa, Padişah Vahideddin’in yerine seçilen Halife Abdülmecid, Kazım Karabekir Paşa ve Fevzi Paşa’dan oluşmaktadır.

Tablo 2. “Guleryuz” Gazetesinde İlk Sayfadaki Karikatürlerde Sunulan İletiler ve Konu İçerikleri

Karikatürlerdeki İletiler ve Konu İçerikleri	Sayı	% Oran
Mustafa Kemal Paşa’nın Kahramanlığı	6	4.4
İsmet Paşa’nın Kahramanlığı	4	2.9
Refet Paşa’nın Kahramanlığı	1	0.7
Türk Ordusu’nun Cesareti ve Kahramanlığı	10	7.3
Türk Ordusu’nun Yunan Ordusuna Karşı Üstünlüğü	5	3.7
Yunan Ordusu ve Askerine Yönelik Alaysı Çizimler	9	6.5
Kral Konstantin’e Yönelik Alaysı Çizimler	21	15.3
Venizelos’a Yönelik Alaysı Çizimler	5	3.7
Yunan Ordusu’nun Başkomutanı Papulas’a Yönelik Alaysı Çizimler	4	2.9
Yunan ve Türk Kamuoyunun Savaşa Bakışı	5	3.7
İtilaf Devletleri Temsilcilerine Yönelik Eleştiri	2	1.5
Gazeteci Ali Kemal’a Yönelik Alaysı Çizimler	10	7.3
Gazeteci Refik Halid Karay’a Yönelik Alaysı Çizimler	3	2.2
Milli Mücadele Karşısı Gazete ve Yazarlara Yönelik Eleştiri	5	3.7
Damat Ferit Paşa’ya Yönelik Eleştiri	7	5
Padişah Vahideddin’e Yönelik Eleştiri	2	1.5
Enver Paşa’ya Yönelik Eleştiri	3	2.2
Fener Rum Patriği Meletios’a Yönelik Eleştiri	1	0.7
Türk Basımında Yer Alan Farklı Haberlere Yönelik Eleştiriler	1	0.7
Guleryuz’un Türk Ordusu’na ve Halka Moral Vermek İçin Çizimleri	2	1.5
Toplumsal Yaşama İlişkin Çizimler	31	22.6
Toplam	137	100

Gazetenin ilk sayfasındaki karikatürlerde sunulan iletiler ve konu içerikleri incelendiğinde, yalnızca Milli Mücadele süreciyle ilgili çizimlere yer verilmediği, Güleryüz'ün toplumsal yaşamla ilgili karikatürlere de önem verdiği dikkat çekmektedir. Çizimlerde toplumsal yaşamla ilgili 31 adet ileti tespit edilmiştir. Çalışmada, Milli Mücadele ile bağlantılı karikatürler ele alındığında; Yunan Kralı Konstantin'i alaysı bir biçimde gösteren 21, Kurtuluş Savaşı'na muhalif bir bakış açısı sergileyen gazeteci Ali Kemal'e yönelik eleştirel ve alaysı 10, Yunan Ordusu ve askerini zor durumda ve alaysı olarak gösteren 9, söz konusu dönemde Yunanistan Başbakanlığı yapmış olan Venizelos'a ilişkin 5, Yunan Ordusu'nun Başkomutanlığı'nı yapan Papulas'a ilişkin 4 adet iletiye yer verildiği görülmektedir. Oransal olarak değerlendirildiğinde bu iletiler, toplam iletilerin yaklaşık 35.7'sine, yani üçte birinden fazlasına karşılık gelmektedir.

Karikatürlerde Kurtuluş Savaşı'nı yürüten Türk Ordusu'nun cesaretini ve kahramanlığını yansıtan 10 adet iletinin yanı sıra Türk Ordusu'nun Yunan Ordusu'na karşı üstünlüğünü gösteren 5 iletiye yer verildiği belirlenmiştir ve oransal olarak yüzde 11'e karşılık gelmektedir. Mustafa Kemal Paşa, İsmet ve Refet Paşa'ların kahramanlığını gösteren 11 adet iletiye, genel iletiler içinde yüzde 8 oranıyla karikatürlerde yer verilmiştir. Bunun yanı sıra Sadrazam Damat Ferit Paşa, Padişah Vahideddin ve Enver Paşa'yı eleştiren ve alaya alan toplam 12 iletiye, yüzde 8.7 oranıyla yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 3. “Güleryüz” Gazetesinde İlk Sayfadaki Karikatürlerdeki İmgeler

Karikatürlerdeki İmgeler	Sayı	% Oran
Türk Bayrağı	11	11
Ay-Yıldız	6	6
Edirne Selimiye Camii	3	3
Türk Askeri ve Ordusu	19	19
Türk Halkı	13	13
Türk Kadını	6	6
Türk Devlet ve Askeri Yetkilileri	5	5
Yunan Askeri ve Ordusu	14	14
Yunan Halkı	3	3
Yunan Devlet ve Askeri Yetkilileri	3	3
İtilaf Devletleri Temsilcileri	2	2
Dönemin Gazete ve Gazetecileri	8	8
Diğer	7	7
Toplam	100	100

Karikatürlerde yer alan imgeler incelendiğinde Türk askeri ve ordusuna ilişkin imgelere yüzde 19 ile en çok oranda yer verildiği görülmektedir. Gazete tarafından Yunan askeri ve ordusu ile ilgili imgelere yüzde 14, Türk halkı ve Türk bayrağına ilişkin imgelere ise

yüzde 13 ve yüzde 11 oranları ile yer ayrıldığı belirlenmiştir. Milli Mücadele'ye destek veren ve muhalefet eden gazete ve gazeteciler de Gülyüz'ün yüzde 8 ile sıklıkla yer ayrıldığı imgeler arasında bulunmaktadır. Gazete, ay ve yıldız imgesine yüzde 6 oranıyla yer verirken, çizimlerde 6 kez yer alan Türk kadını imgesi; 2'şer kez Türk askerlerine kavuşan İzmir ve Edirne kentlerini sembolize eden bir şekilde sunulmuştur. Ayrıca Edirne'yi sembolize eden Selimiye Camisi'ne ilişkin imgeye 3 defa yer ayrılmıştır. İtilaf devletlerini temsil eden imgelere iki kez ve tabloda yer almayan Bizans'ı sembolize eden, Fener Rum Patriği Meletios'un ölmek üzereyken can vermeye çalıştığı kartal imgesine ise bir kez yer verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 4.“Gülyüz” Gazetesinde İlk Sayfadaki Karikatürlerdeki İmgeler (Kişi Olarak)

Karikatürlerdeki İmgeler (Kişi Olarak)	Sayı	% Oran
Mustafa Kemal Paşa	10	14.2
İsmet Paşa	4	5.7
Refet Paşa	1	1.5
Damat Ferit Paşa	7	10
Enver Paşa	3	4.3
Padişah Vahideddin	2	2.8
Yunanistan Kralı Konstantin	18	25.5
Yunanistan Başbakanı Venizelos	5	7.1
Anadolu'daki Yunan Ordusu'nun Başkomutanı Papulas	3	4.3
İngiliz Devlet Adamı Lord Curzon	1	1.5
Şerif Hüseyin	1	1.5
Alman Devlet Adamı ve Asker Hindenburg	1	1.5
Fransız Devlet Adamı ve Asker Napolyon	1	1.5
Fener Rum Patriği Meletios	1	1.5
Gazeteci Ali Kemal	9	12.8
Gazeteci Refik Halid Karay	3	4.3
Toplam	70	100

Gülyüz'ün ilk sayfasındaki karikatürlerde, Milli Mücadele basınında sıklıkla yer alan asker, devlet adamı ve gazetecilerden oluşan kişilerin ne kadar sıklıkla çizimlerde yer aldıkları da incelenmiştir. Buna göre Yunanistan Kralı Konstantin imgesine 18 kez, yaklaşık yüzde 25 oranıyla en fazla sayıda yer verildiği dikkat çekmektedir. Konstantin imgesinin ardından, gazetenin Mustafa Kemal Paşa imgesine yüzde 14.2, gazeteci Ali Kemal'e yüzde 12.8, Damat Ferit Paşa'ya yüzde 10, Yunanistan Başbakanı Venizelos'a yüzde 7.1, İsmet Paşa'ya ise yüzde 5.7 oranında yer ayrıldığı tespit edilmiştir. Papulas, Enver Paşa ve Refik

Halid Karay figürlerine yüzde 4.3, padişah Vahideddin'e ise yüzde 2.8 oranlarında yer verildiği görülmektedir.

Sonuç

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun yenilgiye uğrayan devletler arasında yer alması ve ardından imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması, İtilaf devletlerinin Anadolu toprakları üzerindeki paylaşım planlarını su yüzüne çıkarmıştır. Antlaşmanın ardından İngiliz gemilerinin İstanbul'a demir atması ve sonrasında İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edilmesi, Türk milletinin Anadolu topraklarında var olma mücadelesinin fitilini ateşlemiştir. Mustafa Kemal Paşa'nın Samsun'a ayak basmasının ardından başladığı öngörülen "Milli Mücadele" ya da "Kurtuluş Savaşı" olarak adlandırılan dönemde, kamuoyu desteğinin en güçlü şekilde alınmasına ihtiyaç duyulduğu bir gerçektir. Mevcut dönemin şartları içinde bu görevi üstlenebilecek en önemli kitle iletişim aracını gazeteler oluşturmuştur. İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli kentlerinde yayımlanan, yerel basının çoğunlukta olduğu gazeteler Kurtuluş Savaşı'nın haklılığının Türkiye ve dünya kamuoyuna duyurulmasında önemli bir rol oynamışlardır.

Çalışmada incelendiği gibi bu dönemde halkın moral gücünün işgal devletleri karşısında artırılmasına yönelik katkı sağlayan mizah gazete ve dergileri de bulunmaktadır. Özellikle gazeteci Sedat Simavi, Milli Mücadele'ye destek veren birçok mizah gazetesinin kuruculuğunu üstlenmiştir. Güler yüz gazetesi bu anlamda, yaptığı yayınlarla ve yer verdiği karikatürlerle Türk halkının moral gücünün yüksek tutulmasını sağlamıştır. Çalışmada, gazetenin yayımlanmaya başladığı günden itibaren ulaşılabilen 105 sayısının ilk sayfasında yer alan karikatürler içerik analizi yöntemiyle incelemeye tabi tutulmuştur. Sonuç olarak, elde edilen veriler ışığında çalışmada ileri sürülen varsayımların doğrulanıp doğrulanmadığı sınınmaya çalışılmıştır.

Çalışmada öngörülen birinci varsayıma göre, Güler yüz gazetesindeki karikatürlerin içeriklerinde Yunanistan ordusu, askeri ve siyasi yetkililerinin durumlarının komik ve alaysı bir şekilde sunulduğu ileri sürülmüştür. Karikatürler üzerinde yapılan ileti analizi sonrası elde edilen verilere göre, doğrudan "Yunan ordusu ve askerine" yönelik olarak 9 ileti belirlenmiştir. Kişiler özelinde değerlendirildiğinde, Yunanistan Kralı Konstantin'e yönelik 21, Yunanistan Başbakanı Venizelos'a yönelik 5 ve Yunan Ordusu Başkomutanı Papulas'a yönelik 4 ileti tespit edilmiştir. Toplumsal yaşama ilişkin yüzde 22.6 oranıyla karikatürlerde yer alan 31 ileti dışarıda bırakıldığında, Kral Konstantin'i hedef alan alaysı çizimlerin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Hatta kimi karikatürlerde Kral Konstantin'in adı "Kosti" olarak kısaltılarak kullanılmıştır. Konstantin, konu olduğu karikatürlerin çoğunda Mustafa

Kemal Paşa, İsmet Paşa, Türk ordusu ve halkı karşısında güçsüz ve komik durumlara düşmüş bir şekilde kamuoyuna yansıtılmıştır. Yunanistan ordusu, askeri ve siyasi yetkililerinin durumlarının komik ve alaysı bir şekilde sunulduğu karikatürlerin toplam yüzde 28.4 oranında yer kapladığı görülmektedir. Bir diğer deyişle toplumsal yaşama ilişkin sunulan iletiler de dikkate alındığında karikatürlerdeki iletilerin yaklaşık yarısı değerlendirilmiş olmaktadır. Dolayısıyla bu bağlamda ilk varsayımın doğrulandığı ifade edilebilir.

İkinci varsayımda, Mustafa Kemal Paşa başta olmak üzere, Türk ordusu ve askerinin cesur ve kahraman bir şekilde yansıtıldığı öne sürülmüştür. İleti analizine göre karikatürlerde doğrudan Mustafa Kemal Paşa'nın kahramanlığını yansıtan 6 ileti, yüzde 4.4 oranıyla ön plana çıkarken; İsmet Paşa'nın kahramanlığını gösteren 4, Refet Paşa'nın kahramanlığını yansıtan bir adet ileti tespit edilmiştir. Türk Ordusu'nun cesareti ve kahramanlığını ve Yunan Ordusu'na karşı üstünlüğünü ortaya koyan toplam 15 ileti, yüzde 11 oranıyla dikkat çekmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, Türk Ordusu'nun cesareti ve kahramanlığı, Mustafa Kemal Paşa ve diğer askeri yetkililerden daha fazla ön planda ele alınmıştır. Dolayısıyla ikinci varsayımın kısmen doğrulandığı söylenebilir.

Üçüncü ve son varsayıma göre, karikatürlerde Türk bayrağı ve Mehmetçik imgelerine sıklıkla yer verildiği varsayılmaktadır. Gazetede kullanılan imgelere yönelik yapılan incelemede, Türk bayrağı ve bayrağı sembolize eden ay-yıldız toplam yüzde 17 oranında yer verildiği görülmektedir. Türk askerine, ordusuna yani Mehmetçik'e yönelik iletilerin yüzde 19 oranıyla mevcut iletiler içinde ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir. Bu iki temel imgenin yer aldığı karikatürlerin toplam yüzde 36'lık bir orana karşılık geldiği belirlenmiştir. Dolayısıyla üçüncü varsayımın doğrulandığı ifade edilebilir.

Sonuç olarak içerik analizinin uygulandığı bu çalışmada, Güleryüz mizah gazetesinin Türk ordusunu ve askerini desteklemesinden daha fazla oranda Yunanistan ordusunu, Kral Konstantin başta olmak üzere dönemin siyasi ve askeri yetkililerini, aynı zamanda Milli Mücadele'ye karşı bir yayın politikası izleyen Ali Kemal ve Refik Halid Karay gibi birçok gazeteciye alaysı ve eleştirel bir şekilde karikatürize ettiği görülmektedir. Gazetenin izlediği yayın politikasıyla ve okuyucularına sunduğu karikatürlerle, Milli Mücadele Dönemi'nde Türk halkının moral gücünün yüksek tutulmasında önemli bir rol oynadığı dikkat çekmektedir.

Milli Mücadele Dönemi'nde Güleryüz gazetesinin dışında, Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen ya da karşısında olan birçok mizahi yayının bulunduğu görülmektedir. Bu dönemde halkın moral gücünün, dolayısıyla kamuoyunun basın aracılığıyla yönlendirilmesi, Milli Mücadele Dönemi'nde mizah basınına ayrı bir önem verilmesine neden olmuştur.

Önceki yıllarda çıkardığı mizahi ürünlerle bu mücadelenin altyapısını oluşturan Sedat Simavi, Güler yüz gazetesi ile Kurtuluş Savaşı'nda zafere ulaşılacağına ilişkin inancın pekişmesini sağlamıştır. Bir mizah gazetesi olarak Güler yüz, içinde bulunulan zor şartlar içinde Milli Mücadele'nin moral gücünün oluşturulmasında önemli bir katkı vermiştir.

Bu alanda bundan sonra yapılacak çalışmalarda, söz konusu dönemde yayımlanan diğer mizah gazetelerindeki karikatürler ve içerikleri karşılaştırmalı olarak incelenebilir. Bu bağlamda mizah ürünlerinin Milli Mücadele Dönemi özelinde izledikleri yayın politikaları da ayrıntılı bir şekilde değerlendirilebilir.

Kaynaklar

- Coşar, Ö.S. (tarihsiz). *Milli Mücadele Basını*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Çoruk, A.Ş. (2008). *Mizah Penceresinden Milli Mücadele, Ya İstiklal Ya Ölüm*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Geray, H. (2014). *İletişim Alanından Örneklerle Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. İstanbul: Umuttepe Yayınları.
- İnuğur, M. N. (1988). *Türk Basınında "İz" Birakanlar*. İstanbul: Der Yayınevi.
- İnuğur, N. (1992). *Türk Basın Tarihi*. İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- Kabacalı, A. (1998). *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Matbaa ve Basın Sanayii*. İstanbul: Cem Ofset.
- Koloğlu, O. (2006). *Osmanlı'dan 21.Yüzyıla Basın Tarihi*. İstanbul: Pozitif Yayınları.
- Nesin, A. (1973). *Cumhuriyet Döneminde Türk Mizahı*. İstanbul: Akbaba Yayınları.
- Okay, C. (2004). *Dönemin Mizah Dergilerinde Milli Mücadele Karikatürleri: 1919-1922*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/13933,millimucadelekarikaturleri-1pdf.pdf?0>, Kültür ve Turizm Bakanlığı e-Kitap sitesi. (Erişim Tarihi: 30.04.2015)
- Öngören, F. (tarihsiz). *Cumhuriyet'in 75 yılında Türk Mizahı ve Hicvi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Özkaya, Y. (2007). *Milli Mücadele'de Atatürk ve Basın (1919-1921)*. 2. Baskı, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Perin, C. (1974). *Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ekler

Ek 1. "Gülyüz" mizah gazetesinin ilk sayısı (5 Mayıs 1921)

Ek 2. "Aydede" mizah gazetesinin ilk sayisi (2 Ocak 1922)

نومرو : ۱ ۳ جادی الاول ۱۳۴۰ بازار ايرتسی ۲ کانون ثانی ۱۳۳۸ - ۱۹۲۲ برنجی سنه

مطبعه محل اداره سی باب عالی جامعہ مستندہ و صحیح مطبعہ سی تلفون - استانبول : ۴۱۴

بازار ايرتسی و بخشیه کولری نصر اولنور مزاح غزته سی نسخه سی ۱۰۰ پاره در

آبونه بدلی : استانبول و ولايتلر ایچون سه لکی ۲۵۰ مالاك اجنبیه ایچون ۳۵۰ غروشدر . تلفراف آدرسی : استانبول - صباح

مسلك بیخی
دومیه صورمشلر :
— یوقوشی سورسک ، دیشلر ، اینیشی ؟
— بو آیکینک اوزنه سی یوقی ، یاخود ، دوز باشیکزه می ییقیدی ؟ دیش ... بو قره مومودر . قط داها عقلی برده ومیه سینی سؤالی :
— یوقوشی سورسک ، یوقه اینیشی ؟
— دیه صورده قری زما داها خوش بر جواب ویرمش :
— اله اوچنکده بلانسی ویرسین !
— جیم ، دیشلر ، ز سکا ایکی سؤال سوزدق ، سن اوچنه جواب ویریورسک ، اوچنیشی نه در ؟
— دوزی اونوتدیگزکی ، دیش ، کونلرجه چول اوزنه مستند یوقوش توکنه من دوز کینکده صانکه خوش بر شیبی ؟
— اونک کی بکاده :
— اتحاد بیلیجینی سورسک ، ایشلابیلیجینی ؟
— دیهلر او عقلی دوهه کی :
— اله اوچنکده حقدن کلسین !
— دیه جیمک ... معلوم آ ، اوچنیشی ده ملیجیک ... آقره اووار زنده یوقوش توکنه من غزلله بکنسک باشامقده صانکه خوش بر سی ؟ اتحاد بیلیج یوقوش ، ایشلابیلیج اینیش ایسه ملیجیکده چول ، دوزک ، اوادر . ایته بوکنه میده بیدرکه (آی دده) عقلی و ایقتلاش دوه کی بو اوج یوله ده هوس سز ، بو اوج کیدیشدن و یوروشندن ده . بزکین ، زلفزانی بر یول ، بر ادبی و سزاسی ، یقی نزه واکنجهلی ووزمینی ، خلاصه هیچ بر شخصک ، هیچ بر دوهه میله هیچ بر کر واک بونکی صبرنده طایبیه می ، کوکنی فرح و نشعل طوعه حق ... بناه علیه اوکا :
— اتحاد بیلیجینی سورسک ، یوقه ایشلابیلیجینی ؟
— دیه جک اولورلرسه ، یوقوشدن ، اینیشدن و صوسی کلز چولدن بحث ایدلش کی ویرمیک جواب شرا اوله بقدر :
— اوچنکده حقدن اله کلسین ! اوچنکده اله اصلاح ایتسین !

مناره تپه سندن
یکن صباح امین اوکشدن چکر کن کوزم یکی جامک مناره سه ایله ایدشدی : قازایل (علم) ک آکنده کی قورشولری قالدروب آتمش ، مناره تک تپه سی چیریلیق بیراقتدی . درحال :
— اوزایه کیم ، هانکی عقلی چیقوبده بونی تپه ایدمه ک ؟
— دیه دوشوندم و متعیر قالدم .
— دون صباح یاقدرکه بری چیقش ... اوت ، برآدام بوشانقده ، او بوکنکده ، شرفه به ذکها ، مناره تک تپه سه قوشن ، کمال سکون و امنیته چالیشیور . بن دیمیم طفسان آرتسین سز دیکیز یوز بکری مترو ... اوورده ناصل دوز ایللیور ، ناصل چالیشه ییلیور و بونک ، بو تویلر تور تپه سی ، باش دوندوروجی ، خوف ، مدعی ، مهک مستند ، مقابل قاج پارا آلییور ...
— واهی ذهنه دوروغونلکی کلدی . بکا جامی باغشلاوب سند خاقینسی برسه زینه او اینی بجره سزدم . تپه کی بالیزی آیه بر آب آتشلر ، اینیشی بو ایله باغلی ، آکافری بوشلقده مشغولدی .
— قیالوق بعضی واپورلرده باچاره تونه مش ویا بوردالره آسلیش بو ایچیلر و فغانچیلر کوروزز اما او بوکنک زنده ، بو بوی زنده ؟ هم واپورک آلی ده کیز ، بوکنکی ایسه سرس ... عسکی کی یاغورده جبهه لیور ، فاع ، سرت ، صوتوق بر بورازده آسپوردی . باشم هواده ، کوزلریمی شو جاباز ، برنده ماز و کوزی بیلداز قورشون قبالاییدن آیرامیورده ... بو سینه مقابل صانکه قاج غروش ، قاج لیرا آله بقدی ؟ نهایت بش ، اون ، اون بش لیرادن عبارت دکلی ؟ .. آمان یاری ، اون بش لیرا ایچون اوزایه آسلیغه زانی اولوق ... دکلی اینش کوزمک ایچون ، حق مهارت کوزمک ایچون چیقه ایدی بیله سرینه باقاندن سودن بر قاج یوز لیرا طویلناماسی ایشدن صایلماسدی ؛ اوکا یاقدرقه شو بر قاج سطر یازی ایچون آلدیم یازادن محبویت دوربوردم . آرقق بن ، آنک تپه حق ایتدیگیم شو آرزوق یازادن جباه دوشرسیم هیچ زحمتز پارا قزانلرک اوکا باقارکن ، مناره بوی بره کبه مری لازم کلزمیدی ؛ مثلا آسویجره نشین دایرلر و کینلک ، بلا زحمت و بلاهت درجیب ایتدیکی مبالغدن دولانی قهر اولسی ایجاب ایتزمیدی ؟

ای دده
ایغان کرامده حالرینه هیزدن فضا شکر آیه مملیسی ایدیلر ؟
مناره اوزرندکی آدامک سرینه اوله دالش ، بو دوشونجه لره کنده من اوله کیش و زنده بولدیغی اوله اونوتشدیکه بری قولدن چکسه ایدی ، سزغله یکن بر اونومویک آکنده آز داها یاپیسی قاله جقم . تپه کی چیقشدر بر کیقشدر برمن کندی کنده شویله سوله ندیم :
— مکره مناره تپه سندن کی ایشی دوز بولده کیدن آدامدن داها آز تپه کیه معروض ایش :
— بکا اوله کلدی ، شاید چیکنه نه ایدم ، مناره کی زبوح قرش بازمین شویله نعلی سیر ایتدکن سوکرا :
— شکر اللهم ، ای که آتافیده دکلم !
— دیه جک و جسدیم جامعه نقل ایدیلرکن او تورکی چاغیره رق تپه اینه بلاتور و بلا تپه کده دوام ایدمه کیدی !

نصرالدین خواجه ایله مکتوب
بر کون خواجه بر آدم کلر ، آکنده بر مکتوب . خواجه یازنده یاقوش درکه : بوز : بوم ، بوم !
— نه ... چونکه منجه بو ، بی بواشده مدور طوت ، باشقهنه کاتور ، اوقوت آکنده کی بو مکتوبی !
— حریف جاهل ، سوز آکلماز : تولا . یاز قرا اولسون خواجه ، باشکدن شو قوس قوجا قاورمکدن اوتان براز !
— خواجه ، چیقاروب قورونی درکه : اوغلر ، ایته حدت . اگر برنده یب کرامت ، سن باشک کده اوقو ! اورخان سینی

حیات بر زار اووینیدر :
ج . م . م . بک . — بوم ایشم بو : بوش آتوب دولو طوعه حق .. فقط (وحدت) ده طولو آتدم ، بوم بوش چیقتم ...

